

● Şəmsi Bədəlbəyli-110

Şərq mədəniyyətinə günəş Şuşadan doğub

Şəmsi Bədəlbəyli də məhz Azərbaycan teatrına elə buradan parlaq şəfəq saçdı

Azərbaycan xalqının sənətkarlar beşiyi sayılan, sonralar isə “Qafqazın konservatoriyası” adlandırılan Şuşada dünyaya göz açanların ilahi vergili olması heç də təsadüfi deyil. Bu dilbər məkanda doğulmaq xoşbəxtliyi kimlərə nəsis olubsa, özlərini bəxtəvər hesab etməlidirlər. Çünki Qarabağın zümrüd tacı Şuşa həm də istedadlar məskəni olub.

Sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Cəmilə Həsənova deyir ki, XX əsrdə Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin təməlini qoyan, ölkəmizdə musiqili teatrın yaradıcısı, müasir musiqi mədəniyyətinin qurucusu olan Üzeyir bəy Hacıbəylinin sinfində Şəmsi Bədəlbəylinin təhsil alması sonralar onun milli musiqili teatrdakı fəaliyyətində mühüm rol oynamışdır: “...Lakin elə həmin illərdə Şəmsi Bədəlbəyli özüne cəlb edən daha bir sənət sahəsi vardı ki, bu da teatr rejissorluğu idi. Onun teatr sənətinə gəlişində, bu sahədə qüvvəsini sınamasında və püxtələşməsində böyük dramaturq Cəfər Cabbarlının evəzsiz rolu olmuşdur. Azərbaycan teatrının inkişafında görkəmli xidmətləri olan C.Cabbarlının gənclərə diqqətli və qayğıkeş münasibəti, onun sadəliyi, aydın fikirləri, fəlsəfi mülahizələri, səmimi söhbətləri gənc Şəmsi Bədəlbəyliyə böyük təsir göstərmiş və onların tanışlığı möhkəm dostluğa çevrilir...”.

Xalq artisti, görkəmli rejissor və ictimai xadim Şəmsi Bədəlbəyli 1911-ci il fevralın 23-də Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzi olan Şuşa şəhərində Bədəl bəy Bədəlbəylinin və Rəhimə xanım Qacarın ailəsində dünyaya göz açmış, teatr sənətinə də məhz elə buradan parlaq şəfəq saçmışdır.

Atası Bədəl bəy dövrünün qabaqcıl maarif və mədəniyyət xadimi idi. Əslən Qarabağdan olan Bədəl bəy Qori Seminariyasında təhsil almışdı. XX əsrin əvvəllərində Şuşadan Bakıya köçmüş, mədəniyyət və maarifçilik sahəsində geniş fəaliyyət göstərmiş, xalqın maariflənməsi, milli mədəniyyətin yüksəldilməsi yolunda səmərəli ictimai iş aparmışdır. O, Bakının dağlıq məhəlləsində yerləşən 6 sayılı rus-Azərbaycan məktəbinin müdiri idi, ömrünün sonuna kimi burada pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Həmin məktəb elə o dövrdən

“Bədəl bəyin məktəbi” kimi tanınmışdır.

Həmsöhbətim deyir ki, 1927-1932-ci illərdə Şəmsi Bədəlbəyli Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında təhsil alıb. Burada o, iki il xalq çalğı alətləri şöbəsinin tar, daha sonra kompozisiya nəzəriyyəsi sinfində oxuyub, Üzeyir bəyin tələbəsi olub. Məhz həmin dövrdə Üzeyir bəylə yaxından yaradıcılıq ünsiyyəti onun bir sənətkar kimi yetişməsində böyük rol oynayıb: “Həmin illərdə o, Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında böyük qardaşı, bəstəkar və dirijor Əfrasiyab Bədəlbəylinin rəhbərlik etdiyi orkestrdə tar çalıb, bəzən də C.Cabbarlının “Od gəlini” və “Sevil” tamaşalarında səhnə arxasından aktyorları tərda müşayiət edib. Eyni zamanda Şəmsi Bədəlbəyli Cəfər Cabbarlıya səhnə ilə bağlı fəaliyyətində köməklik göstərmiş. Bu da onun rejissorluq sənətinə marağını artıraraq, tamaşalarda rejissor assistenti kimi çalışmağa başlayıb. Azərbaycan mədəniyyətinin iki böyük şəxsiyyətinin - Üzeyir bəy Hacıbəylinin və Cəfər Cabbarlının xeyir-duası ilə sənətə qədəm qoyan Şəmsi Bədəlbəyli taleyini ömürlük teatrla bağlayıb. Onun yaradıcılıq simasında musiqiçi keyfiyyətləri rejissorluqla birləşmiş, orijinal yozumlu tamaşaların yaranmasında məhz musiqiçi ilə rejissor yaradıcılıq təması önəmli olub...”

Şəmsi Bədəlbəyli yalnız teatrdə, səhnədə, kinoda özünün istedadını təsdiqləməyib. O, eyni zamanda jurnalistika sahəsində də qabiliyyətli olduğunu sübut edib. 1930-1932-ci illərdə “Gənc işçi” qəzeti redaksiyasında “İncəsənət və ədəbiyyat” şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışıb. Ş.Bədəlbəyli bir sıra tamaşalar haqqında məqalələrlə çıxış edib.

Şəmsi Bədəlbəylinin yeniyetmə və gəncliyi ötən əsrin iyirmi-otuzuncu illərində Azərbaycanda mədəni həyatda baş verən köklü dəyi-

şiklilər və quruculuq dövrünə düşüb. Sənət qabiliyyətini nəzərə alan Xalq Maarif Komissarlığı 1933-cü ildə onu Moskvaya təhsil və təcrübə almağa göndərib. Təhsilin başa vurub Bakıya qayıdan Şəmsii Akademik Milli Dram Teatrının rejissor heyətinə işə götürülüb. O, 1941-ci ilə qədər bu kollektivdə çalışıb. 1930-1932-ci illərdə teatrşünas kimi fəaliyyət göstərmiş, “Vətən yolunda” qəzetinin əməkdaşı kimi də İranın Təbriz şəhərinə ezam edilib. Qəzetdə mədəniyyət mövzusunda məqalələr yazan Şəmsi Bədəlbəyli Təbrizdə teatr həvəskarları ilə Üzeyir bəy Hacıbəylinin “Arşın mal alan”, Zülfüqar Hacıbəylinin “Əlli yaşında cavan” operetalarını tamaşaşaya hazırlayıb.

Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrının formalaşmasında, aktyor truppasının təkmilləşməsində onun xidmətləri olduqca böyükdür. 1939-cu ildə Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında Ş.Bədəlbəylinin rejissor kimi ilk müstəqil işi olaraq C.Məmmədquluzadənin “Ölümlər” əsəri tamaşaşaya qoyulub. Bu da onun yaradıcılığında yeni mərhələnin başlanğıcı olub. Bundan sonra həmin teatrdə Ş.Bədəlbəylinin rejissorluğu ilə S.Rəhmanın “Xoşbəxtlər”, “Aşnalı” komediyaları da tamaşaçı sevgisi qazanıb.

1964-cü ildə A.Məlikovun “Ləpələr” operettasını tamaşaşaya qoyub. Operetta 1968-ci ildə teatr tamaşalarına Beynəlxalq baxışda I dərəcəli diplomla təltif edilib.

1974-cü ildə yenidən M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının direktoru və bədii rəhbəri təyin olunan Şəmsi Bədəlbəyli burada 1976-cı ilə kimi çalışıb. Həmin ildə isə o, Azərbaycan Teatr Cəmiyyəti İdarə Heyətinin sədri seçilib.

Görkəmli rejissor Şəmsi Bədəlbəyli musiqili teatr sənətinin inkişafında, onun tərəqqi yolunda göstərdiyi böyük xidmətlərə görə Azərbaycanın Əməkdar və Xalq artisti fəxri adlarına layiq görülüb.

Bu da 1987-ci ilin 23 may tarixi: Şəmsi Bədəlbəylinin əbədiyyətə gedən yolunun son dayanacağı - Bakı, Fəxri xiyaban... Daim sənətsevərlər tərəfindən yad edilən, məzarı tər çiçəklərə bələnən şuşalı balası Şəmsi Bədəlbəyli sənət korifeylərindən ibarət nəslin davamçılarından biri kimi də tanınmış və könüllərə köçmüşdü.

Məhəmməd NƏRİMANOĞLU,
“Azərbaycan”